Rimvydas Stankevičius

Pūgos durys

Rimvydas
Stankevičius

Pūgos durys

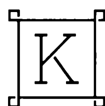
Eiliuota pasaka
(lietuvių mitologinių
sakmių motyvais)

Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla
Vilnius

Knygos išleidimą parėmė

LIETUVOS
KULTŪROS
TARYBA

UDK 821.172-93
St74

ISBN 978-9986-39-829-5

Vienišos rogės

Pūga, pūga... Pasaulio nebelikę.
Vien tik balti laužai po arklio kojom...
O tamsoje, atrodo, vaikas klykia,
O pusnys tartum bangos užputoja...

Pro juodą maršką kyšteli mėnulis,
Bekraujį šypsnį ant laukų palieja
Ir krinta vėl į gilų šaltą šulinį,
Ir vėl tamsu. Tik sniegą bloškia vėjas...

Laimingi tie, kas šiąnakt turi stogą,
Pirštus kas gali tiesti link ugnelės,
Ką sienos skiria nuo tamsos ir blogio...
Tačiau pažvelk į užpustytą kelią –

Juo lyg vaiduoklių laivas rogės irias,
Keleivis vargiai pavadžius nulaiko...
Ko ieško jis per pūgą vidur girios?
Ko mirtį šaukia prieš paskirtą laiką?

Už ienų stvarsto baltos vaidilutės,
Pamesti kryptį gundo speigo žvakės
Ir kūlias vartos kelias lyg pasiutęs –
Vėl išneria iš sniego rogės – lekia...

Nėra vilties. Neatsispirt jos valiai –
Pūga užpūs vos spurdančią gyvybę...
Tačiau – stebukle – pamiškėj prie kelio
Visai arti jauki šviesa sužibo –

Lyg sapnas iš tamsos išnyra vaizdas:
Užšalus upė, o virš jos – malūnas...
Žmogus žegnojas, šlovina apvaizdą –
Nes šviesos languose. Ir loja šunys.

Pūgos sukviesti

Skląstis sužvanga. Debesiu plūsteli garas,
Ir pakvimpa gyvenimu, duona su kmynais –
Aukštas, pusamžis vyras duris atidaro
Ir be žodžių keleivį į vidų vadina.

Velka kailinius, padeda sniegą nupurtyt,
Veda priemene rankoj žibintą iškėlęs
Net neklausęs keleivio: „Kas būsi? Iš kur tu?“,
Tik į veidą pažvelgęs tarytum į sielą,

Pats maloniai prabyla: „Jau būsi ketvirtas,
Toks svetelis, pūgos atlydėtas ir kviestas –
Eikš prie stalo, sušilk, juk į ragą pavirtęs –
Turim kumpio ir vyno, ir duonos, ir sviesto.“

Krosny pleška ugnis, sienom plasta šešėliai.
Toj šviesoj menė juda tarytum atgijus.
Link liepsnos tiesias pirštai klajūno pamėlę,
Akys tiria pūgos atpustytą draugiją:

Apsižvalgęs stebies – čia pilis ar malūnas?
Šeimininkas jo aiškiai darbštus ir galvotas,
Žvilgsnis tarsi raganiaus, stotas tartum galiūno,
Veidas giedras, nors baisiai randų išvagotas.

Palei puodus bruzdenasi dvi šeimininkės –
Net nereikia spėliot – jo žmona ir dukružė.
Dar – už nugarų jų moteriškė palinkus –
Lyg ir kūdikį žindo, lyg ir taisos drabužį...

Ji, matyt, bus viešnia? Juk prie stalo tik dviese –
Vienas kalvis – tai aiškiai iš rankų matyti...
Ne – greičiau medkirtys. Nes atmušusi šviesą
Jam prie kojų pasuolėj kirvapentė švyti.

Na, o kitas – siaubingai kažko išsigandęs,
Nors iš veido – nesenas, pečiuitas ir tvirtas,
Žvilgsnis laksto kampais ir ramybės neranda...
Čia klajūnas prabyla: „Tai būsiu ketvirtas?..“

Iškasto lobio prakeiksmas

(Duobkasio pasakojimas)

Nuščiūva draugija, tik akys žvilga,
Tik blyškūs atšvaitai lubas šokdina...
Įsipila keleivis taurę vyno
Ir ima megzti žodžių giją ilgą:

„Atleiskite – pūga – turbūt išklydau,
Nors man pamesti kelią – nebūdinga –
Ir gervėms tolstant, ir čiobreliams žydint,
Seniai juo važinėju lyjant, sningant...

Ton vieton, kur kadais gulėta lobio,
Prie senkapių man būtina nukakti
Ir vis iš naujo kast tą pačią duobę
Kiekvieno mėnesio septintą naktį.

Esu mat duobkasys. Tik neskubėkit
Priskirt manęs prie giltinės palydos,
Ne poilsio, ne amžinojo vietai
Kasu duobes – tik poną savo gydau.

Keistokai skamba? Nieko nesupratot?
Jus mįslės spiečium puola tartum bitės?
Istorijai šiai dvidešimt jau metų.
Tad nuo pradžių ją verta išklausyti:

Manasis ponas – kilęs iš beturčių.
Pažinęs alkį, šalęs, elgetavęs,
Jo aimanoms pasaulis buvo kurčias
Ir vietoj duonos – vien tik druskos davė.

Gal taip ir būtų likę po šiai dienai –
Juk žemėj šioj nevykėlių nestinga –
Tik štai – laimingas nutikimas vienas.
Nors pagalvojus – ar tikrai laimingas?..

Šitam krašte jis piemeniu tarnavo
Ir kartą į naktigonę išginęs
Prie senkapių likimą rado savo
Geležimi apkaustytoje skrynioj –

Pačiais jau paryčiais, žvaigždėms priblėsus,
Jis mato – klony sužiba liepsnelė...
Gal laužas tai? Gal jonvabalių šviesos?
Bet liepsnos žyra paslaptingai žalios...

Jaunuolis iš senų žmonių žinojo –
Taip šviečia užkastas į žemę auksas,
Tad viesulu jį klonin nešė kojos
Vos rytmečio pirmų gaisų sulaukus.

Ir – iš tiesų – atkapstė pilną skrynią
Sidabro, aukso ir kitokio gero,
Tad vedė savo mylimą merginą,
O dar po metų – nusipirko dvarą.

Bet vos tiktai vargšelis patikėjo,
Kad nuotykis jo baigėsi laimingai –
Šio lobio prakeikimas išaiškėjo –
Ir džiaugsmas dingo, ir ramybė dingo.

Nes pasirodo – atlapa privalo
Išlikt duobė nuo tos nakties radynių,
Todėl ją vis kasu, kasu be galo –
Kada tai baigsis – Dievas vien težino –

Duobėn prisnigus ar pribirus žemės –
Tuoj pat apauga mano pono akys
Bjauriom mėsom – taip užkeikimas lemia,
Nes laumių auksas jam anuomet teko.

Tad šiuo keliu jau dvidešimtį metų
Keliauju sningant ir keliauju lyjant,
Tačiau malūno nebuvau šio matęs –
Atleiskite – pūga – turbūt išklydau...“

Užmirštukas

(Išguitosios pasakojimas)

Jis kažką dar būtų sakęs,
Tik sukaustė baimė lūpas.
Mat kvatojimas pratrūko –
Toks klaikus, kad geso žvakės.

Kas tai? Gal pūga už lango?
Gal tankmėj dvasia piktoji?
Taip paklaikusiai kvatoja,
Kad ant stalo taurės žvanga...

Girgžteli už krosnies grindys –
Iš kertės šešėlio juodo
Moteriškė pasirodo
Ta pati, kur vaiką žindė:

„Nesupykit, gerbiamieji,
Nuskambėjo gal piktokai?
Išgirdau – laumes minėjot –
Ir... nesuturėjau juoko.

Krito karvė... Dingo vyras...
Vakarais troboj per šalta...
Ar kas sudegė, ar mirė –
Visada jums laumės kaltos.

Štai ir man nelaimė teko
Apkalbų tinklan įkliūti –
Bado pirštais, šnabžda, šneka:
„Laumės sukeitė vaikutį.“

Aš neslėpsiu – tai nutiko
Kraunant kupetas prieš lietų.
Pievoj kūdikį palikus,
Tekina bandžiau suspėti

Lig liūties užbaigti darbą –
Vis pažvelgdama į viršų...
Į namus grįžau pavargus,
Vaiką tarp žolių užmiršus.

Ak, suplukus, ak, apkvaitus
Parlėkiau atgal į pievą,
O žaibai skliautais jau raitės
Jau griausmais grūmojo Dievas...

Ir matau – dangau didingas –
Toj pačioj ūksmingoj vietoj
Mano vaikas – nepradingęs,
Tik išpuoštas, papenėtas –

Šilko skraistės, perlų šukos,
Žodžiai, siuvinėti auksu:
„Užmirštukas, paliktukas –
Didis ir gražus užaugsi."

Laumių pamatyt nespėjau.
Jos jau slėpėsi pušyne.
Tik link mūsų nešė vėjas
Aidą tolstančios lopšinės...

Štai ir viskas – tiek tų burtų.
Betgi spjovę man į veidą,
Tie, kas pavydėjo turto –
Paskalas šlykščias paleido.

Žmonės lyg ne iš kvailųjų,
Tačiau vos išgirdę gandą,
Iš namų mane išgujo,
Laumių vaiko išsigandę.

(Čia, išvysčiusi iš kailių,
Link šviesos aukštyn iškėlė
Pienu dvelkiantį ir meile
Baltapūkį kūdikėlį.)

Štai, pažvelkit, argi gali
Patikėti protas sveikas,
Kad čia – tik šiaudų ryšelis,
Įmainytas vietoj vaiko?

Tad ant burtų man dėl šito,
Ar ant laumių pykt reikėtų?
Kad į speigą išvaryta,
Kad namuos neliko vietos.“

* * *

Jai nė vienas neatsakė –
Klausės galvas nunarinę,
Kaip pūga į langą plakas,
Veik užgoždama lopšinę...

Lopšinė

Krito jau užkrito
Ant padangės dangtis –
Mik, sūnau, mikdykis
Sutemai už ančio.

Jau nėščia gyvatė
Iš tamsybių sliuogia –
Jai vaikuotis metas –
Ji – pritvinkus blogio.

Štai – nuo žemės kelias
Į lazdyną girioj –
Ir žemyn lyg spaliai
Gyvatukai byra.

Gyvatukas krenta –
Jį gyvatė kerta –
Švirkščia nuodą juodą,
Kad neišgyventų.

Šiurpiai sminga kirčiai,
Taiklūs tartum strėlės.
Byra gyvatėlės
Į prijuostę mirčiai...

Mik, užmik, sūneli,
Ant mamulės rankų –
Mudviem nors ir gelia –
Nuodo neužtenka.

Sužeistas vėjas

(Žemdirbio pasakojimas)

Tasai, kur baimę tramdė – neištvėrė
Ir nuo kėdės pašoko siautulingai.
Turbūt lange išvydo baisų žvėrį,
Kad taip ūmai išblyško ir sustingo?..

Susverdėjęs nurijo gurkšnį godžiai,
Ant stalo negrabiai pastatė taurę –
Ir tartum kruopos iš maišiuko kiauro
Iš jo burnos byrėti ėmė žodžiai:

„Jei reik kaltų – tai aš dėl visko kaltas,
Nes dėl manęs išties taip siunta vėjas.
Teisinga būtų man pusny sušalti,
Juk ir esu pūgos šios sukėlėjas.

Rugius dar vakar savo kluone vėčiau,
O mano darbas nė iš vietos nėjo.
Įgudęs aš – žinau, kaip mest prieš vėją,
Bet nuolat tarsi pavėjui stovėčiau –

Į grūdus vėl pelų sukrito luobas,
Sugrįžo iš paskos lyg nenukultas,
Ar žerk į viršų, ar kratyk į duobę –
Vienodas galas. Nors tu kryžium gulkis.

Išsiėmiau tuomet lenktinį peilį
Ir švystelėjau per duris įpykęs...
Nuščiuvo vėjas, sudejavęs gailiai,
Tik peilio neradau – stačiai pranyko.

O šįryt pasibeldė... Įsileidau...
Ir štai trobon įžengia senis liesas –
Gili kraujuojanti žaizda ant veido...
Ir į mane peiliuką mano tiesia.

„Ar šitas tavo? Pasiimk, jei šitas.
Bet gal galėtum sutaisyt dūdelę?
Ji tinka viesulus ir debesis ganyti...
Bet užsikimšo – pūstelėk kartelį.“

Tik papūčiau – ir baisios vėtros kėlės,
Lyg skiedrą nunešė mane, trobelę...
Ir snigo, pustė, skleidės speigo gėlės...
Štai taip likau benamis ir bedalis.

Dabar jau suprantu – tai būta vėjo.
Pataikė mano peilis jam į veidą.
Tad nubaudė griežtai, kaip ir derėjo.
Bet vis dar dūksta, vis dar neatleido.

Pūgos durys

(Malūnininkas žiebia viltį)

Netikėtai šeimininko
Liūdnas veidas nuskaidrėjo:
„Na, atrodo, atsirinkom,
Kas nutiko mūsų vėjui.“

Krosnin metęs pliauską sausą,
Žmonai jis pamerkė akį
Ir palinkęs jai į ausį
Kaži ką švelnaus pasakė.

Žemdirbys jau klausti taikės,
Ką anas čia bus supratęs,
Bet malūnininkas taikiai
Patapšnojo jam per petį:

„Ačiū tau, žmogau, už drąsą
Pripažinti, ką padaręs.
Vėjas – mano draugas geras,
Gal dar išeitį surasim?

Jei pasaulis pasišiaušė –
Priežastį svarbu žinoti,
Purtyt bėdą tarsi kriaušę,
Spausti negandą lyg votį...

Danguje duris užtrenkę,
Pūgą mes nutildyt galim.
Žinoma, prireiks dukrelės
Ir žmonos manosios rankų.

Gal ir savo bėdą spėsit
Čia užpūsti lyg žariją –
Jei tik burtų nesibijot
Ir žmonėms neišplepėsit.

Tik, deja, tavos trobelės
Vėl iš šipulių prikelti
Nieks, net ir kerai negali.
Bet juk pats žinai, kas kaltas...

Per vėlu raudoti būsto,
Laiko turim vos lig ryto.
Kol dangaus dar neužpustė –
Reikia pūgą uždaryti.“

Jis apėjo aplink stalą –
Akys švietė paslaptingai...
Užpūtė ūmai žvakelę
Ir paklausė: „Tai sutinkat?“

Turiu paparčio žiedą

(Medkirčio pasakojimas)

„Ak, neskubėk taip“, – medkirtys prabilo,
Kai šeimininkas liovėsi kalbėti
Ir, sukdamas ant piršto ūsą žilą,
Sugrįžo užstalėn į savo vietą.

Tada pakėlė kirvį iš pasuolės
Ir su triukšmu ant stalo pasidėjęs,
Šeimininkes jis smarkiai užsipuolė.
O žodžiai dvelkė atšiauriau nei vėjas:

„Visi čia jūs užklydote netyčia –
Ir duobkasys to pono, kur apanka,
Ir moteris su kūdikiu ant rankų,
Ir tas žmogus, nupūtęs savo gryčią...

Tačiau mane ne vėjai čia atpustė –
Esu tenai, kur ketinau patekti –
Mat radęs pėdsakus dar vakar naktį,
Aš aptikau laumužių slaptą būstą.

Žinau gerai – kerai jų daug ką gali,
Ne tik pūgas – nutildyt pačią tylą,
Aprišt žaizdas – bėdas šitų vargšelių...
Žinojau viską dar lig jiems prabylant:

Kur duobkasys per pūgą bandė irtis,
Ko žemdirbys iš baimės susisukęs,
Kokia angis širdin šiai viešniai kirto...
Neabejok – tikrai jis ne laumiukas.

Jei netiki manim – lai jos pasako.
Ar žinot, kas mus priėmė nakvynės?
Malūno šio abidvi gaspadinės –
Tikrų tikriausios laumės žaliaakės.

Iš kur žinau? Turiu paparčio žiedą.
Tad paslaptys man tartum knygos šneka,
Randu į mįslę ir į širdį taką,
Regiu tamsoj geriau negu pelėda...

Parodyt negaliu – jis čia, krūtinėj –
Giliai po oda saugau įsisiuvęs.
Kol jį turiu – tol būsiu visažinis...
Jau metai – pustreti, kai šitai buvo:

Per Jonines – po darbo kaip įpratę
Su medkirčiais prie laužo vakarojom.
Taip beplepant vienam panižo koją
Ir jis, kvailiukas, nusimovė batą...

Žiūriu – tik cakt, iš aulo išsiritęs,
Tarp samanų žiedelis sublizgėjo...
Aš vienas pamačiau, kur jis nukrito,
Tad pats pirmasis pasičiupt suspėjau.

Ir nuo tada – man kirvis tik dėl juoko,
Tik savo džiaugsmui aš kertu pušyną,
Kaip aukso rast – paparčio žiedas moko
Ir lobiai dyvini mane maitina.

O šiąnakt čia esu, nes žiedas ūkia,
Jog laumės man mieliausiai sumokėtų –
Ne pinigais, o magiškais daikčiukais,
Kad išlaikyčiau paslapty šią vietą.

Juk pačios žinot – vos prie kiemo vartų
Kas nors uždegtų žvakę graudulingą,
Laumes vardais pašauktų dešimt kartų –
Ir jūs namučiai – amžinai pradingę.

Mainais norėčiau gaut gyvybės korį
Ir visą jaunesniosios laumės kraitį.
Sutinkat? Apsispręsti turit greitai,
Jei prispaustiems bėdų padėti norit.“

* * *

Jo piktas balsas pagaliau nutilo.
Tiktai virpėjo stiklas ir girdėjos,
Kaip viesulu pūga į dangų kyla,
Kaip įsilaužt vidun mėgina vėjas...

IX PAVEIKSLAS:

Žuvų piemuo

(Malūnininko pasakojimas)

Šeimininkas tyliai tyliai – vien tik lūpom žmoną šaukia,
Gal tyliau tik mėnuo plaukia priešaušrio tamsa vėsia...
Ir abidvi gaspadinės – dvi gražuolės ugniaplaukės –
Suplevena vidur menės atėjūnų akyse.

„Tu teisus, abi jos – laumės. Tavo žiedas nemelavo
Ir, prieš kerą sviedęs kerą, atsekė slaptus takus.
Įsikūrėm čia po maro ir auginam dukrą savo.
Aš – žuvų piemuo randuotas – mano prakeiksmas sunkus. –

Mano balso klauso žuvys, švilpesiui paklūsta upė,
Laumės lelijas augina, pina plaukus vandenų –
Aš žvejų tinklus suplėšau, valtis apverčiu įsupęs,
Na, o tuos, kur ledą bado – eketėn panardinu.“

Vos tik savo vardą tarė, tuoj pašoko jis ant kojų –
Tris kartus delnais suplojęs, šaižiai sušvilpė staiga...
Bet nė kiek neišsigandęs medkirtys nusikvatojo
Ir už lango juoką sprangų šiurpiai mėgdžiojo pūga...

O malūnininkas tęsė – vos pirmam jo žodžiui kritus,
Pačios suktis girnos ėmė, biro miltai nuo lubų:
„Turtais laimės nelaimėsi. Nežinai tu, regis, šito?
Tebūnie. Tačiau prisiekti dar turėsime abu.

Jau iš avilio iškeltas – gyvasties korys saldusis
Ir užburtas laumių turtas skrynioj tviska įstabus, –
Vos uždarę pūgą šaltą, mes žmonių vargus užpūsim –
Tu per slenkstį žingsnį žengsi – ir šie lobiai tavo bus.

Bet išeisi paskutinis, nes kerams bus reikalingi
Iš dukružės kraičio skrynios kai kurie slapti daiktai,
Kad paliautų vėjas siautęs, kad lemties išsuktų vingį –
Juk per pūgą neišbrisi. Teks palaukti – pats matai.

Ir atmink – jei pamėginsi netesėti, ką sulygęs,
Priesaikos kerai slaptingi burną amžiams tau užsiūs,
Ir prapulsi, ir nupulsi pragaran, kaip žada knygos,
Kad net po mirties reikėtų kęsti sopulius baisius."

* * *

Užkrosnin svečius išvarę, laumės burtams stalą ruošė:
Drisko skaros, kilo garas, švilpė verpstė apversta,
Smilkalais pakvipo žvakė, įsukta į beržo tošį,
O nuo knygos žalialapės sklido muzika keista...

Rupūžės širdyje

(Jaunosios laumės pasakojimas)

Stalas jau laukia –
Parengta viskas.
Ugnelės jaukios
Prietemoj tviska.

Motina virbalus
Dukrai paduoda,
Tyloj vos girdimas
Sušnara žodis:

„Galim jau burti –
Dūmas išbalo...
Dukruže, kur tu
Bėgi nuo stalo?

Ko tau parūpo
Medkirčio akys?
Ką tavo lūpos
Tam žmogui sako?

Užsigavai gal
Dėl aukso korio?
Gal kraičio gaila,
Prarast nenori?..“

Skaisčiai nuraudusi
Laumė jaunoji,
Nurijo graudulį,
Nusišypsojo:

„Ne, motinėle,
Tai ne dėl kraičio,
Gaila man sielos
Šio jaunikaičio.

Juk jo krūtinėj –
Žiedas paparčio,
Tad lai sužino
Teisybę karčią:

Žiedas – negeras.
Krūtinėn siūtas –
Pradeda pūti,
Rupūžes peri.

Rupūžės spėriai
Širdį apsėda –
Nutrina gėdą,
Išstumia gėrį,

Apsemia širdį
Rupūžių seilės –
Pasmerkia mirčiai
Viltį ir meilę.

Jau ir tavojoj
Krebžda jų šimtas,
Bet jeigu nori –
Galim išimti...“

* * *

Gal kiek nuliūdo
Medkirčio veidas,
Bet jis tik pūgą
Sutramdyt leido –

Pratarė vangiai:
„Rūpinkis vėju.“
Neišsigando...
Nepatikėjo...

Laumužių burtai

O duobkasiui nuo to, ką menėj matė,
Po kūną lakstė pagaugai lyg voras:
Iš veidrodžio pažiro sniego šuoras,
Kerai kerojo, raitėsi gyvatėm –

Girdėjos giesmės, šnaresiai, dejonės,
Nuo salsvo kvapo mintys susivėlė:
Ar po šių burtų vis dar būsim žmonės?
Po apeigų ar beturėsim sielas?

Jis nužvelgė likimo brolių veidus –
Visi laumes it užburti stebėjo,
O pats svajojo sprukt nors ir į vėją,
Tačiau lyg tyčia – jėgos jį apleido...

Prie stalo kvietė iš eilės po vieną.
Pirmiausia – moterį, gandų išvytą –
Ir, o dangau – štai smilksta gniūžtė šieno,
Štai išrengta nuogai pati ji švyti...

Kažkuo ją prausė, suodžiais tepė lūpas,
Tamsoj skambėjo kanklės paslaptingos...
Staiga būrėjos veidrodį apsuko –
Ir moteris su vaikeliu... pradingo!

Kuris bus kitas? Duobkasys išbalęs
Tarytum smaugiamas pradėjo dusti...
Šįkart – ne jį. Nusivedė prie stalo
Žmogelį, kurs sugriovė savo būstą.

Ir vėl kerai, vėl užkeikimai niūrūs –
Rankas laumužės veidrodin subruko,
Apgraibomis pūgos ieškojo durų,
Kuri dabar – jau menėj įsidūko...

O žemdirbiui tvarsčiu aprišo veidą,
Prieš tai priglaudusios prie jo žariją,
Balsu vis meldė: „Lai žaizda užgyja“ –
Lyg savo skruostą būtų susižeidęs...

Staiga anapus – garsiai durys trenkės,
Kažkur tolybėj – skląstis sužvangėjo –
Akimirksniu nuščiuvo staugęs vėjas –
Iš veidrodžio išniro laumių rankos...

Supratęs, kad atpirko savo klaidą,
Žmogelis tvarstį nuplėšė nuo skruosto –
Ir žvakę tarsi katiną paglostęs,
Baltais garais virš stalo išsisklaidė...

Dabar jau duobkasys švininėm kojom
Prie laumių stalo lyg į kapą žengė –
O protą salsvas dūmas apkutojo,
O smilkiniuos – galingai šniokštė bangos...

Bet atsisėdęs jis beveik nurimo,
Nes jo nei degino, nei pienu prausė,
Tik laumė pasilenkusi į ausį
Jam išniūniavo keistą patarimą:

„Jei savo ponui nelinki apakti,
Tu terbą elgetos užkask į duobę,
O ant viršaus užritęs sunkų akmenį,
Ištark žodžius: „Laimingi, kurie duoda."

Dar pabučiavo švelniai ir pridūrė:
„Kasi – tai kask, sodink į žemę gėrį..."
Staiga danguj atsilapojo durys –
– – –
Ir jis nubudo... Ir akis pravėrė...

* * *

Jauki tyla. Tik laikrodis ant spintos
Džiaugsmingai iriasi artyn link Kūčių,
Už lango pusnys – perlais išdabintos
Ir saulės nutvieksti – namai namučiai.

Koks keistas sapnas... Gal jis pranašingas?
O jei ir ne – ką veikt man tokį rytą?
Kol taip ramiai, taip pasakiškai sninga –
Važiuoti reiktų duobę aplankyti...

Turgaus kalbos

Jau žvaigždelė – užtekėjus,
Jau užgimęs Atpirkėjas –
Nupraustas baltai pasaulis,
Skimbčioja varvekliuos saulė,
Toks vaiskus, toks aukštas rytas –
Varpas skamba: blogis krito...

Duobkasys vėl arklį kinko –
Bet jau ne dėl šeimininko –
Trečią dieną po Kalėdų
Jis į turgų išsirėdė...

Ak, teisybė, šio vaikino
Duobkasiu nebevadina –
Jau savaitė, kai prie dvaro
Turi jis tarnybą gerą.
Mat nuo Kūčių – kalba žmonės –
Baisiai gerbt jį ėmė ponas –
Šį bežemį, mažaraštį

(Tartum negalėtų rasti
Gudresnių šiam darbui vyrų)
Dvaro sodininku skyrė.
Kalba dar – kad nuo to laiko
Ponas visiškai pasveiko...

Betgi tęskim: po Kalėdų,
Šventiškiau kiek apsirėdęs,
Su gražuole už parankės
Sodininkas turguj lankės...

Ko jis ten tik neregėjo –
Prekę gyrė pardavėjai,
Kas kvatojosi, kas grūmės,
Akys raibo nuo margumo:
Ant prekystalių sudėtas –
Regis, buvo visas svietas,
O ant turgaus bobų lūpų
Tarsi valtys kalbos supos...

Ne, jis tų kalbų neklausė,
Raukė kaktą, suko ausį,
Betgi visą mielą dieną
Turgų smelkė trys naujienos:

a) Moterų balsai:
Štai pirma – šiurpus dalykas
Žemdirbiui vienam nutiko.
Per tą pūgą, prieš pat Kūčias
Speigui poškant, vėjams pučiant,
Jį lyg vanagas viščiuką –
Sūkurys ūmai pačiupo
Ir, šešias nunešęs mylias,
Nutėškė į pusnį gilią...

Kai vos gyvas šeimininkas
Po trijų parų parslinko –
Tai kvatojo ir rypavo,
Trobesius išvydęs savo –
Dyvų dyvai – bet nuo vėjo
Jie visai nenukentėjo.

b) Vyrų balsai:
Na, o tarp vyriškių sklandė
Turguj dar ir kitas gandas:
Kalba jie, kad visą plynią,
Tą, kur Laumtakiu vadina,
Iš svetur čia atsikėlus
Nusipirko moterėlė.

Nuo jos grožio širdys sprogsta,
Turtais – net grafus pranoksta,
Netekėjusi... Tik štai kas –
Ant jos rankų – mažas vaikas...

Vyrų akys geso, blausės,
Bet savęs kas antras klausė:
„Kaži, ar vienai be vyro
Nebaisu jai bus tarp girių?..“

Iš tiesų, ką veiks ji šičia?
Nei kirpyklos, nei bažnyčios?
Vien griuvėsiai, šabakštynai,
Užtvankos druzgai mediniai...

Taip... dar atmena seneliai –
Kitados prie miško kelio
Ūžta čia malūno gero...
Betgi – sudegė per marą.

Net sunku ir patikėti –
Tačiau šią nejaukią vietą
Būsimoji šeimininkė
Vien dėl to ir išsirinko –

Štai kokių stebuklų būna –
Žada atstatyt malūną.

c) Prislopinti balsai:
Lyg baugus šešėlis sklandė
Viršum turgaus trečias gandas.

Medkirtys – dar jaunas vyras –
Sako, sukvailiojo girioj –
Pūgai siaučiant, sniegą genant,
Žmogui šiam pasivaideno,
Kad jau į namus parėjo.
Kaminu palaikęs vėją,
Ąžuolą – trobos sienojais,
Jis lyg gryčioj apsistojo
Rūkstančiam baltai pusnyne.

Švarką ant šakos kabino,
„Priemenėj“ batus paliko
Ir į pusnį basas, plikas
Lyg ant krėslo atsisėdo –

Rado jį jau po Kalėdų...
Ant kelmelio – lyg prie stalo
Užusnūdo... ir sušalo.

* * *

Sodininkas lūpą kando:
„Keistos gi naujienos sklando –
Panašu, gandų nešėjai
Mano sapną nužiūrėjo:
Moteriškė, mažas vaikas,
Medkirtys, kur turtų vaikės,
Tas žmogus, kur vėjui smogė
(Regis, vėl atgavęs stogą)...
Dar tos laumės, tas malūnas...
Taip tik pasakose būna.

Grįžo jis namo laimingai –
Nepražuvo, nepradingo,
Tik pritilęs, susimąstęs
Stengės paslaptį suprasti –
Ar tikrovėj šie dalykai,
Ar tik jo sapne nutiko?

Visą naktį neužmigo.
O už lango tyliai snigo...

Pabaiga

Turinys

I paveikslas:
Vienišos rogės 7

II paveikslas:
Pūgos sukviesti 11

III paveikslas:
Iškasto lobio prakeiksmas (Duobkasio pasakojimas) 14

IV paveikslas:
Užmirštukas (Išguitosios pasakojimas) 19

V paveikslas:
Lopšinė 25

VI paveikslas:
Sužeistas vėjas (Žemdirbio pasakojimas) 28

VII paveikslas:
Pūgos durys (Malūnininkas žiebia viltį) 33

VIII paveikslas:
Turiu paparčio žiedą (Medkirčio pasakojimas) 36

IX paveikslas:
Žuvų piemuo (Malūnininko pasakojimas) 41

X paveikslas:
Rupūžės širdyje (Jaunosios laumės pasakojimas) 45

XI paveikslas:
Laumužių burtai 49

XII paveikslas:
Turgaus kalbos 55

Stankevičius, Rimvydas
St74
Pūgos durys: eiliuota pasaka / Rimvydas Stankevičius;
[iliustracijos Šarūno Leonavičiaus]. – Vilnius:
Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2014. – 64 p.
ISBN 978-9986-39-829-5
Poetas Rimvydas Stankevičius ir dailininkas
Šarūnas Leonavičius siūlo pasinerti į pasaką.
Kol pūgos sublokšti pakeleiviai pasakoja nutikimus,
laumės buria, užkeikia, pradangina...
Kas gi ten vyko ir kodėl kilo pūga?
UDK 821.172-93

Rimvydas Stankevičius

Pūgos durys

Eiliuota pasaka

Redaktorė Janina Riškutė
Dailininkas Šarūnas Leonavičius
Maketavo Dalia Kavaliūnaitė
Korektorė Virginija Savickienė

1,0 leidyb. apsk. l. 968-oji leidyklos knyga. Tiražas 1500.
Išleido Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, K. Sirvydo 6,
LT-011101 Vilnius. www.rsleidykla.lt / info@rsleidykla.lt
Spausdino UAB „Petro ofsetas“, Račių g. 24, LT-03156 Vilnius.

9 789986 398295